

ALGIRDAS JUREVIČIUS

JĖZUS IR KUMRANO BENDRIJA:
MOKYMO PANAŠUMAI IR SKIRTUMAI*

Vos pasklidus žiniai apie Kumrano uolose aptiktus radinius, pigios sensacijos besivaikantys tyrėjai užsidegė karštu entuziazmu nustatyti naują krikščionybės kilmę. Kadangi atradimai Kumrano olose vyko kone dešimtmetį (1947–1956 m.), o tekstų rekonstrukcija iš atskirų skiaučių – fragmentų užtruko net keletą dešimtmečių, pradėta skleisti gandus, esą atrasti tekstai gali iš esmės kitaip nušviesti krikščionybės kilmę, o galbūt netgi atskleisti natūralią kokybinę minties evoliuciją nuo esenizmo iki krikščionybės. Keletą dešimtmečių užtrukusi Kumrano tekstų rekonstrukcija bei tų tekstų paskelbimas tik sustiprino įtarumą, kuris peraugo į atvirą puolimą prieš Bažnyčią – esą Vatikanas slepia Kumrano tekstus. Anot puolėjų, susipažinus su Kumrano ritiniais galėtų pasirodyti, kad Kristaus pasaulėvaizdis ir mokymas nėra paties Kristaus sukurtas, bet kyla iš bendros to meto minties raidos¹.

Ypač daug nepagrįstų spėlionių sukėlė vadinamosios *ketvirtosios grotos* atradimas 1952 m. Čia aptikta apie 584 fragmentiniai tekstai. Jų perskaitymas užtruko itin ilgai. Tekstus buvo planuojama paskelbti 1960–1975 m., tačiau dėl nestabilios politinės Artimųjų Rytų situacijos bei prastos rastų ritinių kokybės ir fragmentiškumo šis darbas užtruko net iki 1992 metų². Tai sukėlė įtarimų, esą ritiniai neskelbiami „konspiraciniais“ sumetimais. Pasigirdo aiškinimų, kad tai esąs Vatikano „sąmokslas“, kurio tikslas – išsaugoti slaptą informaciją apie Jėzų. Tačiau Vatikanas neturėjo nieko bendra su Kumrano ritinių leidimu – tai buvo ir tebėra Izraelio archeo-

* Straipsnis parengtas pagal pranešimą, skaitytą 2007 m. spalio 27 d. „Tarptautinėje mokslinėje konferencijoje, skirtoje Kumrano rankraščių atradimo 60-mečiui paminėti“.

¹ Plg. Майкл Бейджент, Ричард Ли, *Свитки Мертвого моря*, Москва, 2005, p. 213–215.

² Plg. A. Joseph Fitzmyer, *101 pytań o Qumran*, Kraków, 1997, p. 163–168.

logijos valdybos reikalas³. Ilga rastų ritinių tylą davė dingstį gausioms vos ne fantastinėms publikacijoms apie Kristaus ir Kumrano bendrijos ryšį. Bene pirmą kartą apie Kristaus „studijas“ Kumrane prabilta 1955 m. žurnale „The Illustrated London News“, kur buvo paskelbtas straipsnis intriguojančiu pavadinimu: „Where Christ Himself May Have Studied: An Essene Monastery at Khirbet Qumran“⁴. Verta atkreipti dėmesį, kad tai buvo padaryta tuomet, kai dar tęsėsi kasinėjimai Kumrane, nekalbant jau apie tai, kad rasti rankraščiai dar nebuvo rekonstruoti (kiek tai galėjo būti įmanoma) bei perskaityti.

Tad bandykime pažvelgti į spėjamą Jėzaus ir Kumrano bendrijos ryšį. Mūsų svarstymą paskatino ir popiežius Benediktas XVI, savo knygoje „Jėzus iš Nazareto“ pasakęs tokią mintį: „Gali būti, kad šiai bendruomenei buvo artimas Jonas Krikštytojas, o gal ir Jėzus bei jo šeima“⁵.

1. Kumrano bendrijos ir krikščionybės chronologinio sambūvio apžvalga. Pradėdami nagrinėti galimą Kumrano bendrijos ir krikščionybės ryšį, pirmiausia pažvelkime į istorinės koegzistencijos aplinkybes. Bendrija, įsikūrusi Kumrane maždaug III–II a. pr. Kr., apie 31 m. pr. Kr. išgyveno didelį žemės drebėjimą, sugriovusį visą gyvenvietę. Praėjo beveik trys dešimtmečiai, kol Kumranas vėl tapo gyvenamas⁶. Netrukus kumraniečiai patyrė dar vieną smūgį, galutinai nutraukusį bendrijos egzistavimą: Jeruzalės užimti traukiantys romėnai 68 m. sunaikino esenų bendrijos Kumrane centrą. Dalis romėnų karių įkūrė Kumrane savo stovyklą, kontroliuojančią Negyvosios jūros vakarinę pakrantę. Archeologai rado Kumrane monetų, kaldintų 72–73 m. po Kristaus, todėl spėjama, kad romėnai valdė Kumraną iki Masados tvirtovės užėmimo (74 m.), nes Masada buvo maždaug 45 kilometrus nutolusi nuo Kumrano⁷. Chronologiškai žvelgiant, Kumrano bendrijos gyvavimo ir ankstyvosios krikščionybės bendras gy-

³ Plg. Alexander Schick, „Kumrano ritinių paslaptis“, in: *Prizmė*, 1997/4, p. 41.

⁴ Plg. Harding G. Lankester, „Where Christ Himself May Have Studied: An Essene Monastery at Khirbet Qumran“, in: *The Illustrated London News*, 3 September 1955, p. 379–381.

⁵ Plg. Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *Jėzus iš Nazareto*, I t.: Nuo Krikšto Jordane iki Atsimainymo, Kaunas, 2007, p. 30.

⁶ Plg. Gerhard Kroll, *Jėzaus pėdomis*, Vilnius, 1997, p. 163.

⁷ Plg. *op. cit.*, p. 160.

venimas buvo labai trumpas. Kalbant apie kumraniečių bei krikščionių raštus, jų chronologinis sambūvis truko labai trumpai. Naujojo Testamento knygos buvo rašytos *graikiškai* maždaug 50–110 metais, o Kumrano raštija buvo rašyta *aramėjiškai* bei *hebrajiškai* ir datuojama nuo II a. prieš Kristų iki maždaug 68 m. po Kristaus⁸. Nors ir dėl labai trumpos chronologinio sambūvio fazės lieka įmanoma Kumrano bendrijos ir krikščionybės santykio galimybė, tačiau tiesioginis kontaktas ar kokia nors įtaka nėra įrodyta.

2. Kumrano pasaulėžiūra ir Kristus. Negyvosios jūros pakrančių olose rasti tekstai leidžia atkurti Kumrano bendrijos teologiją; jos pagrindines gijas netrukus aptarsime, lygindami jas su Kristaus skelbiamu mokslu. Mus ypač domina Jėzaus Kristaus mokymo ir Kumrano raštijos panašumai bei skirtumai. Su jais susipažinę, galėsime daryti išvadas apie Kristaus ryšį su Kumrano bendrija.

2.1. Bendrija ir nebendrija. Kumrano bendrijos religiniai lūkesčiai klasifikavo ją kaip *Heilsgemeinschaft* (vok.), t. y. kaip *išganyimo ieškančių* bendruomenę⁹. Bendrijos nariai plėtojo gyvenimo būdą, kurį galėtume pavadinti iš krikščioniškos terpės kylančia sąvoka – *vita communis*: jie turėjo bendrą nuosavybę, bendrai dirbo ir meldėsi. Jie savitai suvokė Izaijo knygos mintį: „Per dykumą tieskite Viešpačiui kelią! Tyruose ištiesinkite mūsų Dievui vieškelį!“ (Iz 40, 3), todėl iškeliavo į dykumą tiesti kelio ateisiančiai Dievo karalystei. Jų religinė savimonė buvo eschatologinė, persmelkusi visą jų galvoseną ir gyvenseną. Taip jie save suvokė kaip tikrasis Izraelio likutis, paankstintai švenčiantis Dievo pažadus¹⁰. Kumraniečiai brandino mintį apie Naująją sandorą ir netgi savo bendriją vadino *Naujosios sandoros bendrija*¹¹, turinčia griežtai laikytis Toros, kultinio bei etinio švarumo ir nepaliaujamai šlovinti Dievą. Bendrijos nariai tikėjo, kad Dievas sudarė su jais specialią sandorą, kurios pagrindu jie nutraukė ryšius su kitais žydais, juos įvardydami kaip *tamsos vaikus*¹².

⁸ Plg. *op. cit.*, p. 118.

⁹ Plg. *op. cit.*, p. 49

¹⁰ Plg. Antanas Rubšys, *Raktas į Naująjį Testamentą*, d. 1, Vilnius, 1997, p. 95–96.

¹¹ Plg. 1 QS 1, 16–20; Gerhard Kroll, *op. cit.*, p. 167; S. Arvid Kapelrud, „Der Bund in den Qumran-Schriften“, in: Siegfried Wagner (Hg.), *Bibel und Qumran*, Leipzig, 1968, p. 139.

¹² Plg. 1 QS 1, 16–18; Joseph A. Fitzmyer, *op. cit.*, p. 58.

Bendrija, įsitikinusi savo išrinktumu bei išskirtinumu, užsisklendė savo kiauute: atsiribojo nuo Jeruzalės šventyklos kulto bei oficialiojo tos epochos judaizmo, tačiau *Šventyklos ritinys* leidžia manyti, kad bendrija palaikė ryšius su šventyklos kunigais¹³. Esenų judėjimo pradžia siejama su kai kurių kunigų opozicija Makabiejų laikų šventyklos politikai, paskatinusia šalintis Jeruzalės šventyklos kulto¹⁴. Bendrija save vadino Mozės Įstatymo vykdytoja, atsiskirdama nuo neteisių žmonių ir gyvuodama kartu su Sandorai ištikimais kunigais bei pasauliečiais¹⁵. Nusisukę nuo Jeruzalės šventyklos, jie siekė įkūnyti *tikrąjį Izraelį* – Izraelio likutį.

Iš bendrijos narių buvo reikalaujama vengti kontaktų ne tik su pagonimis, bet ir su kitais žydais – nebendrijos nariais. Norint tapti bendrijos nariu, reikėjo atlikti dvejų metų noviciatą, kurio metu kandidatas mokėsi ir buvo tiriamas. Naujieji nariai buvo prisaikdinami neišduoti bendrijos paslapčių. Priesaiką lydėjo išpūdingas prakeikimų ir palaiminimų sąrašas, kuriuo naujokai išpėjami ir supažindinami su paklusnumo ir nepaklusnumo padariniais¹⁶. Tampant bendrijos nariu, asmeninė nuosavybė buvo perduodama bendram išdui. Anot kumraniečių, piktasis (jis vadinamas *Belial* [*be nieko*]) Izraeliui paspendė tris tinklus, kuriuose Izraelis įsipainiojo: netyrumą, neteisingai įgytą nuosavybę ir šventyklos taršą.¹⁷

Kraštutinės kumraniečių pažiūros nelabai ką turi bendro su Kristaus laikysena. Žvelgdami į Evangelijas matome, kad Jėzus nesišalino šventyklos. Pirmoji jo pažintis su šventykla prasidėjo dar kūdikystėje (*Lk* 2, 22–24), o „jo gimdytojai kasmet eidavo į Jeruzalę švęsti Velykų“ (*Lk* 2, 41). – Tai rodo, kad piligrimystės į Jeruzalę patirtis ir pagarba šventyklai Jėzų lydėjo nuo pat kūdikystės. Visai tad nenuostabu, kad savo viešosios veiklos metus Jėzus laikosi šio požiūrio: jis lanko šventyklą¹⁸, dalyvauja šventyklos pašventinimo iškilmėse (plg. *Jn* 10, 22ff), kurias 165 m. pr. Kr.

¹³ Plg. 11 QTemple; Майкл Бейджент, Ричард Ли, *op. cit.*, p. 235.

¹⁴ Plg. Gerhard Kroll, *op. cit.*, p. 167.

¹⁵ Plg. 1 QS 5, 1–3, in: A. Joseph Fitzmyer, *op. cit.*, p. 55.

¹⁶ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 98; S. Arvid Kapelrud, „Der Bund in den Qumran-Schriften“, in: Siegfried Wagner (Hg.), *op. cit.*, p. 138–139.

¹⁷ Plg. Hubert Jedin (Hg.), *Handbuch der Kirchengeschichte*, Bd. 1: Von der Urgemeinde zur frühchristlichen Großkirche, Freiburg im Breisgau, 1985, p. 77–78; Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 97.

¹⁸ Evangelistas Jonas aprašo tris Jėzaus keliones į šventyklą.

įvedė Judas Makabiejus¹⁹, o nuo raupsų pagydytąjį siunčia pasirodyti kunigui ir paaukoti Mozės įsakytą atnašą (*Mk 1, 44*).

Jėzaus mokymas – visiška priešingybė esenų mokymui, kuri „būtų galima apibūdinti kaip asketišką, įstatymišką, rituališką ir uždara“²⁰. Kumraniečiai teikė ypatingą reikšmę atsiskyrimui nuo sugedusio pasaulio, o Jėzus visai be jokių skrupulų bendrauja su muitininkais ir nusidėjėliais, pabrėždamas, kad atėjo šaukti ne teisiųjų, bet nusidėjėlių (*Mt 9, 13*).

2.2. Mesijo laukimas. Jėzaus laikų judaizmui buvo būdingas mesijo laukimas, neaplenkęs ir Kumrano²¹. Pranašaujamo mesijo paslaptینگumas neleido judaizmui susidaryti bendros nuomonės apie mesiją: remiantis *Dan 7, 13–14*, buvo laukiama pergalingo mesijo, gaunančio iš Dievo visą valdžią, o remiantis *Zch 9, 9*, – mesijas savo veiklą turėtų pradėti nusižeminęs ir romus. Ilgainiui buvo tikimasi dviejų mesijų – Dovydo sūnaus ir Juozapo (Efraimo) sūnaus, kurie vienas po kito turėtų pasirodyti eschatologiniais laikais. Buvo manoma, kad Juozapo sūnus kris kovoje prieš Izraelio priešus, o Dovydo sūnus ves tautą į eschatologinę pergalę²². Jėzaus laikais šis įsitikinimas virto į Elijo, kaip mesijo pirmtako, laukimą²³.

Kumrano bendrija sukonkretino mesijo laukimą – laukdama dviejų mesijų: kunigiškojo ir politinio. Kunigiškasis mesijas turėtų kilti tiesiogiai iš Aarono giminės, o politinis mesijas – iš Dovydo giminės²⁴. Būdinga tai, jog kunigiškasis mesijas užima aukštesnę vietą ir yra labiau gerbiamas negu politinis mesijas²⁵. Mesijų funkcijos ir nuopelnai eschatologiniame „šviesos vaikų“ susidūrimo su „tamsos vaikais“ lieka iki galo neatskleisti²⁶.

Evangelijų Kristus gina savo mesijiškumą nuo politinių inspiracijų

¹⁹ Plg. Gerhard Kroll, *op. cit.*, p. 167.

²⁰ Plg. Alexander Schick, *op. cit.*, p. 42.

²¹ Apie mesijus kalba *Bendrijos regula*, datuojama 100–75 m. pr. Kr.

²² Plg. H. Arnulf Baumann, (Hg.), *Was jeder vom Judentum wissen muß*, Gütersloh, 1983, p. 121.

²³ Plg. *Mt 11, 14; 17, 10; Mk 6, 15; 9, 11* ir kt.; Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 268.

²⁴ Plg. Майкл Бейджент, Ричард Ли, *op. cit.*, p. 230.

²⁵ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 100.

²⁶ Plg. Jedin Hubert (Hg.), *op. cit.*, p. 78; E. P. Sanders, *Istorinis Jėzaus asmuo*, Kaunas, 1999, p. 245.

ir jokiū būdu nesiekia uzurpuoti Aaronu kunigystės pareigų. Nors Kristus ir kilęs iš Dovydo giminės, tačiau atsiriboja nuo politinių intrigu, o jo kunigystė nesiejama su Aaronu, bet lyginama su Melkizedeko kunigyste²⁷. Tad kildinti Jėzaus mesijiško sampratą iš Kumrano būtu nusikaltimas tiesai.

Nors Kumrano raštijoje vartojami titulai *Dievo Sūnus*, *Viešpats* (gr. *Kyrios*) ir *Žmogaus Sūnus*,²⁸ tačiau šie titulai dar nieko nepasako, nes jie taip pat gausiai buvo vartojami tiek ST, tiek tuometiniame judaizme. Verta atkreipti dėmesį į tai, jog *Dievo sūnaus* ar *Dievo sūnų* titulai nėra suteikiami jokiam Kumrano bendrijos nariui. Šių titulų vartojimui dar trūksta to kokybinio naujumo, kuriuo jie buvo praturtinti krikščionybėje.²⁹ Naujajame Testamente Jėzus tituluojamas *Dievo Sūnumi* (*Mk 1, 1.11* ir kt.) bei *Mesiju* (*Mt 1, 16* ir kt.), t. y. titulais, turinčiais savo kilmės šaknis Senajame Testamente. Pažymėtina, kad mesijinių lūkesčių palaikomas judaizmas niekad netaikė Mesijui *Dievo Sūnaus* titulo, kuris Naujajame Testamente pirmiausia vartojamas *Sūnaus* ir *Tėvo* (Dievo!) santykiškumui pažymėti, todėl neturi priešistorės³⁰. Evangelijos ne tik taiko šį titulą Jėzui, bet ir neslepia „prastos“ (to meto samprata) Jėzaus kilmės: gelbėtojas ateina „ne iš Jeruzalės ir Judėjos, bet iš vietovės, laikytos jau pusiau pagoniška: tai, kas daugelio akyse liudija Jėzaus mesijinės misijos nenaudai, būtent Jo kilmė iš Nazareto, iš Galilėjos, iš tikrųjų įrodo Jo dieviškąją kilmę“³¹.

2.3. Pasaulėvaizdžio skirtumai. Gilinantis į Kumrano raštiją, dėmesį patraukia dualistinis požiūris į pasaulį. Dievas esą davė žmogui dvi dvasias: *tiesos dvasią* ir *neteisumo dvasią*. Iš šviesos šaltinio kyla tiesa, o iš tamsos – neteisumas. Tamsos angelas valdo visus tamsos vaikus ir klaidina šviesos vaikus, o tiesos angelas – pagelbsti šviesos vaikams³². Kadangi *Belial* jokiū būdu nevaizduojamas toks galingas blogiui, kaip Dievas gė-

²⁷ Plg. *Pr 14, 17–20*; *Žyd 7, 15–19*; Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 303.

²⁸ Titulas *žmogaus sūnus* (*ben `adam*) reiškė apskritai žmogišką būtybę.

²⁹ Plg. A. Joseph Fitzmyer, *op. cit.*, p. 130.

³⁰ Plg. Walter Grundmann, „Die Frage nach der Gottessohnschaft des Messias im Lichte von Qumran“, in: Siegfried Wagner (Hg.), *Bibel und Qumran*, p. 86, 88; Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 292, 295, 298.

³¹ Plg. Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 70.

³² Plg. 1 QS 3, 15–4, 26.

riui, esenų dualizmas nebuvo metafizinis, bet eschatologinis³³. Karo ritinys kalba apie lemiamą mūšį tarp *šviesos vaikų* ir *tamsos vaikų*³⁴.

Tiesa, kai kurias tariamai dualistines raiškos formas randame ir Evangelijoje pagal Joną, pvz. šviesa – tamsa (*Jn* 1, 4–5 ir kt.), tačiau tai etinis bei eschatologinis dualizmas, kylantis iš žmonių pasirinkimo, o Kumrano raštija dualizmą kildina iš paties Dievo, sukūrusį šviesos ir tamsos dvasias³⁵. Nors Jėzus vadina savo mokinius *šviesos vaikais* (*Jn* 12, 36), tačiau jam tamsa nėra lygiavertis pradas, bet veikiau neišvengiamai žlunganti tikrovė: „Šviesa spindi tamsoje, ir tamsa jos neužgožė“ (*Jn* 1, 5). Naujajame Testamente niekur nerandame žodžių *tamsos vaikai*, bet tik Judas Iskarijotas pavadinamas *pražūties sūnumi* (*Jn* 17, 12) po to, kai įvykdė išdavystę. Taip atsikratoma dvejetainio požiūrio ir žvelgiama į pasaulį be dualistinės įtampos, nes pats „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį sūnų“ (*Jn* 3, 16). Grįžtant dar prie šviesos temos, būtina atkreipti dėmesį į *Corpus Ioanneum*, kuriame *šviesa* nėra abstraktus gerumo koncentratas ar dvasinė kokybė, bet Jonas *šviesą* susiejo tik su Jėzaus asmeniu. Šia prasme kalbama apie labai šviesų (bendrąją prasme) žmogų – Joną Krikštytoją, kuris „pats nebuvo šviesa, bet turėjo liudyti apie šviesą, kuri apšviečia kiekvieną žmogų, ir ji atėjo į šį pasaulį“ (*Jn* 1, 7–9). Taigi Kumrano raštija suteikia daugiau informacijos apie NT atsiradimo aplinką ir parodo, kaip žmogiškieji NT autoriai, pasinaudodami tai aplinkai žinomais pasisakymais, konstruoja iš esmės naujas pasaulėžiūrines struktūras.

2.4. Teisumo ilgesys. Kumrano bendrijos kūrimosi ištakose aptinkamas paslaptinę *Teisumo mokytojas*, kurio vardo niekur nerandame paminėta³⁶. *Teisumo mokytojo* sankirta su „nedoruoju“ kunigu („nedorasis“ kunigas buvo vienas iš Makabiejų) privertė esenus atsiskirti nuo religinio bei visuomeninio gyvenimo³⁷. Kadangi tauta laukė tokio pranašo kaip Mozė, naujai iškilsiančiam pranašui buvo taikomas šis ma-

³³ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 99.

³⁴ Plg. 1 QM 1; Майкл Бейджент, Ричард Ли, *op. cit.*, p. 231.

³⁵ Plg. 1QS 3, 25.

³⁶ Plg. Gerhard Kroll, *op. cit.*, p. 167.

³⁷ Plg. 1 QpHab 8, 8; Hans Seidel, „Erwägungen zur Frage des geistigen Ursprungsortes der Erweckungsbewegung von Qumran“, in: Siegfried Wagner (Hg.), *Bibel und Qumran*, p. 190–191.

tmuo³⁸. Kumraniečiai buvo įsitikinę, kad *Teisumo mokytojui* Dievas apreiškęs tikrą Mozės Įstatymo bei Pranašų aiškinimą. Taip jis ėmė skelbti naują Dievo valia įkvėptą Įstatymo interpretaciją, garsėjančią radikalumu: visi, gyvenantys pagal Įstatymą ne jų dvasia, buvo laikomi atmestais³⁹. Taip kumraniečiai save suvokė esant teisėtai kunigiška ir vienintele bendrija, gavusia iš Dievo norminį Įstatymo aiškinimą⁴⁰. *Teisumo mokytojo* ir Mozės paralelių negalime nepastebėti Kumrano raštijoje. Jau paties *Teisumo mokytojo* atsiradimas ir nauja Toros interpretacija sukėlė judaizmo skilimą. Nenuostabu, kad *Teisumo mokytojo* mirtį kumraniečiai suprato kaip Mozės mirtį prieš įžengiant į Pažado žemę: *Teisumo mokytojo* mirtis turėjo būti įžengimo į *eschatoną* ženklas (kaip po Mozės mirties įvyko įžengimas į Pažado žemę)⁴¹. Praėjus 40 metų po *Teisumo mokytojo* mirties (mirė apie 140 m. pr. Kr.), vis dar buvo laukiama eschatologinės laikų pabaigos⁴². Nors pabaiga neatėjo, bet eschatologinės nuotaikos išliko ir buvo toliau palaikomos.

Nuo pat ritinių atradimo imta spėlioti, kas buvo *Teisumo mokytojas*. Dėl šio titulo ir Jėzaus asmens sąsajos kilo nemažas sąmyšis: XX a. 6-ajame dešimtmetyje, kai Kumrano tekstai dar nebuvo iki galo perskaityti, paskleidžiama klaidinga informacija apie *Teisumo mokytoją* kaip Jėzaus prototipą: esą *Teisumo mokytojas* kentėjo, buvo nukryžiuotas, o jo kūnas saugomas iki teismo dienos.⁴³ Geriau susipažinus su Kumrano raštija, nerandama jokių užsiminimų apie *Teisumo mokytojo* kančią ir nukryžiavimą, todėl jį vadinti Kristaus prototipu būtų nesusipratimas⁴⁴. Peršasi išvada, jog kai kurie mokslininkai, jausdamiesi esą intelektualiai silpni perskaityti rastus raštus bei jų fragmentus, ėmėsi interpretacijos, pasitelkdami savo vaizduotę ir stokodami sau dėmesio, ėmė daryti sensacingiausius

³⁸ Plg. Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 23–25, 231.

³⁹ Plg. Jedin Hubert (Hg.), *op. cit.*, p. 78.

⁴⁰ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 93–94.

⁴¹ Plg. M. O. Wise, „Рукописи Мертвого Моря“, in: B. Green Joel, McKnight Scot, *Иисус и Евангелия*, Москва, 2003, p. 552.

⁴² Plg. CD 20, 15.

⁴³ Vienas pirmųjų šią klaidinančią nuomonę 1950 m. paskelbė prancūzų mokslininkas A. Dupont-Sommer, komentuodamas Habakuko knygos rankraštį (1QpHab). Ji buvo išspausdinta „Le Monde“ (1950, gegužės 28–29 d.).

⁴⁴ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 101; A. Joseph Fitzmyer, *op. cit.*, p. 189.

pranešimus. Anot jėzuito Josepho A. Fitzmyerio, jei *Teisumo mokytojas* Kumrane ir galėjo mokyti to, kas turėtų kokių nors paralelių su Jėzaus mokymu, tai jokiū būdu negriauna tikėjimo Jėzumi⁴⁵. Iš Evangelijos pastebime, kad Jėzaus mokyme gausu aliuzijų į judaizmo tikėjimo aruodą bei to meto visuomenėje sklindančias idėjas, kuriomis pasinaudojęs Jis duoda joms naują prasmę. Nors kumraniečiai ir pripažino dvasiniu savo vadovu *Teisumo mokytoją*, tačiau jokiū būdu nepripažino jam dievystės statuso⁴⁶. Evangelijose (ypač pagal Matą) pristatomos Mozės ir Jėzaus paralelės, tačiau Jėzus aiškina Įstatymą ne kaip *naujasis Mozė*, bet tik kaip Įstatymo leidėjas, pats Dievas⁴⁷.

2.5. Apeiginiai apsiplovimai. Esenų raštija ir Kumrane rastos vandens talpyklos liudija, kad apeiginiai apsiplovimai ir krikštijimaisi buvo svarbūs esenų gyvenime⁴⁸. Apeiginių apsiplovimų dažnumas turėjęs garantuoti vidinį švarumą, tačiau jo neužtikrino, tai buvo tik vilties judesys. „Jis lieka „vandeniu“, kaip lieka „vandeniu“ ir visa žmogaus veikla Dievo akyse. Apeiginio apsiplovimo galiausiai niekada nepakanka, norint įgalinti žmogų bendrystei su Dievu, padaryti tikrai „švarų“ Dievo atžvilgiu“⁴⁹.

Jėzaus mokyme svarbiausią vietą užima Dievo karalystės skelbimas ir raginimas atsiversti, kuris pradžioje nebuvo susietas su kokiais nors būtiniais ritualais. Ne ritualas nuplauna ar atverčia, bet tai yra Dievo darbas, kuris po atsivertimo užantspauduojamas regimu ženkle – krikštu. Krikštas kaip vienkartinis įvykis iš esmės skiriasi nuo daugkartinių „krikštų“, kurių gausa galėjo džiaugtis kumraniečiai.⁵⁰ Krikščionims krikštas buvo neužtarnauto išganymo veiksnus ženklas, o kumraniečiams – ritualinio švarumo ir atgailos simbolis⁵¹.

2.6. Ritualinis valgymas. Jėzaus laikų judaizme buvo giliai įsišakni-

⁴⁵ Plg. A. Joseph Fitzmyer, *op. cit.*, p. 194.

⁴⁶ Plg. Майкл Бейджент, Ричард Ли, *op. cit.*, p. 217.

⁴⁷ Plg. Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 111, 262, 266–267; M. O. Wise, *op. cit.*, p. 552.

⁴⁸ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 99.

⁴⁹ Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 222.

⁵⁰ Plg. Pietri Luce (Hg.), *Die Geschichte des Christentums*, Bd. 1: Die Zeit des Anfangs (bis 250), Freiburg im Breisgau, 2003, p. 20.

⁵¹ Plg. G. Cornfeld, G. J. Botterweck, *Die Bibel und ihre Welt*, Gladbach, 1988, p. 1190.

jusi ritualinio valgymo tradicija, jos viršūnė – Paschos šventimas, todėl nenuostabu, kad ir Kumrano bendrijoje tai buvo praktikuojama. Bendrijos valgymo rituale galėjo dalyvauti tik iniciaciją praėję bendrijos nariai – vyrai. Bendrai būdavo valgomi pietūs ir vakarienė⁵². Galbūt tai buvo perimta iš šventyklos, kurioje aukų atnašavimą atlikę kunigai sėsdavo kartu prie bendro stalo. Kumraniečiai laikėsi nuostatos prie stalo nekviesti aklų bei luošų. Visai priešingos nuotaikos vyrauja Evangelijoje: čia gausu pasakojimų, kaip Jėzus eina pas ligonius ir visuomenės atstumtuosius (*Lk* 5, 27–37), o tai – neįtikėtinas dalykas tyrumo siekiantiems esenams⁵³.

Bendrijos regulos priede yra aprašytas valgymo ritualas, skirtas visam Izraelio susirinkimui eschatologinėmis dienomis. Puotoje dalyvaus eschatologinės kovos laimėtojai. Valgymo metu jaučiama Mesijo prezencija, nes kumraniečiai manė, jog ateityje abu mesijai prisijungs prie puotos su likusiais išrinktaisiais⁵⁴. Mesijas – kunigas valgymo apeigose turi aukštesnę statusą, negu mesijas karalius⁵⁵. *Bendrijos regula* netgi nurodo, kaip kas turi sėdėti, garbingiausioje vietoje – mesijas kunigas⁵⁶.

Kumrano ritinių tyrėjai mėgsta cituoti daug kitų ištraukų, tarsi įrodančių, kad puotavimas – tai pastovus ateisiančio naujojo amžiaus simbolis. Tačiau pokylio su mesijais svarba *Bendrijos reguloje* nėra tokia aiški, kaip mano daugelis mokslininkų⁵⁷. Tad galime pagrįstai suabejoti, ar kumraniečiai valgymo ritualą laikė būsimos idealaus meto nuoroda arba simboliu⁵⁸.

Kumrano bendrija Paschos vakarienę rengdavo pagal saulės kalendorių, o kiti žydai – pagal mėnulio kalendorių. Susipažinus su Paschos vakarienės eiga Kumrane laiminant duoną ir vyną, krinta į akis panašumas į Kristaus Paskutinę vakarienę: valgymo metu kunigas (kunigiškasis mesijas?) pirmiausia laimina duoną bei vyną ir pirmas tai ragauja⁵⁹. Evan-

⁵² Plg. *op. cit.*, p. 1189.

⁵³ Plg. 1 QSa 2, 5–7; Alexander Schick, *op. cit.*, p. 42.

⁵⁴ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 100–101.

⁵⁵ Plg. A. Joseph Fitzmyer, *op. cit.*, p. 84.

⁵⁶ Plg. 1 QSa 2, 11–22.

⁵⁷ Plg. 1 QS 6.

⁵⁸ Plg. E. P. Sanders, *op. cit.*, p. 309.

⁵⁹ Plg. 1 QSa 2, 11–22.

gelijų Paskutinės vakarienės aprašymuose aptinkame mįslingų dalykų: anot sinoptikų, Paskutinė vakarienė sutapo su Pascha, o anot evangelisto Jono (*Jn* 13, 1; 18, 28), ši buvus dieną prieš Paschą. Tokį neatitikimą galėtume paaiškinti prielaida, kad galbūt Kristus valgė Paschą pagal saulės kalendorių (kaip ir Kumrane)⁶⁰, tačiau tai jokiū būdu klausimo neišsprendžia, nes sinoptikai tvirtina, kad Paskutinė vakarienė buvo Paschos vakarienė, pagal mėnulio kalendorių⁶¹.

Kumranietiško Paschos šventimo jokiū būdu negalime tapatinti su Paskutine vakariene⁶², nes Kumrano bendrijos ritualinio valgymo tradicija nesiskyrė nuo to meto kitose religijose randamos sampratos: valgymas leidžia įžengti į vidinį ryšį su dievybe. Krikščionybė nepalaiko šios sampratos, bet skelbia naują prasmę: pats Dievas pasiaukuoja dėl žmonių ir per valgymą leidžia dalyvauti jo gyvenime⁶³. Nors kai kurios formuluotės ir papročiai turi išorinio panašumo, tačiau esminiai skirtumai dar akivaizdesni. Mėginimas vesti paralelę tarp Paskutinės vakarienės ir Kumrano Paschos prieina akligatvį, nes Paskutinė vakarienė Kristaus dėka įgijo tokį vidinį dvasinį potencialą, kurio neturėjo nei oficialiosios žydų, nei Kumrano Paschos apeigos.

2.7. Skyrybų klausimas. Visiems Jėzaus klausytojams įstrigo griežti Jo žodžiai, draudžiantys skyrybas. Skelbdamas santuokos neišardomumą, Jėzus apeliavo į sukūrimo tvarką – Dievo valią nuo pat pradžios. Žmonija turi siekti ikinuopolinės būsenos, nes skyrybos rodo nuodėmės gajumą ir žmogaus silpnumą⁶⁴. Iš Kumrano tekstų matome, kad skyrybų draudimo praktika, nurodant į sukūrimo tvarką, buvo sava ir kumraniečiams⁶⁵.

Šis sutapimas negali būti Jėzaus mokymo ir Kumrano doktrinos giminiskumo įrodymas, nes Jėzaus laikais judėjai diskutuodavo dėl teisės atleisti žmoną ir vesti kitą. Žinomos dviejų rabinų – Hilelio ir Šamajo pozicijos; kiekviena iš jų turėjo savų sekėjų. Tad kumraniečių ir Jėzaus pozicijos

⁶⁰ Plg. Майкл Бейджент, Ричард Ли, *op. cit.*, p. 223–224.

⁶¹ Plačiau apie tai: Algirdas Jurevičius, *Duona ir vynas*, Vilnius, 2002, p. 29–32.

⁶² Plg. E. P. Sanders, *op. cit.*, p. 192.

⁶³ Plg. G. Cornfeld, G. J. Botterweck, *op. cit.*, p. 1190.

⁶⁴ Plg. *Mk* 10, 2–12; *Lk* 16, 18; *Mt* 5, 31–32; 19, 3–9.

⁶⁵ Plg. CD 4, 12–5, 14; 11QTemple 57, 17–19.

skyrybų klausimu sutapimas, palaikant Šamajo poziciją⁶⁶, galėjo būti ir visiškai atsitiktinis dalykas, nedarant iš to jokių tolesnių išvadų.

2.8. Eschatologija. Kumrano bendrijos nariai buvo persismelkę eschatologine dvasia. Eschatologinė kumraniečių viltis – Dievo karalystė labiau rėmėsi žemišku triumfu, kurio buvo tikimasi sulaukti pergalėje prieš romėnus⁶⁷. Patyrus triuškinantį pralaimėjimą bei išsisklaidžius bendrijai, žlugo ir eschatologinės viltys⁶⁸. Eschatologinė galvosena būdinga ir Jėzui bei žemiškiesiems Naujojo Testamento autoriams. Apie ateinančią Dievo karalystę Jėzus nekalbėjo taip smulkmeniškai ir nepaliko tokių detalių bei išsamių apibūdinimų kaip daugelis eschatologinių Kumrano tekstų (pvz., *Karo ritinys*, *Šventyklos ritinys*), kuriuose aprašyti ginklai, vėliavos ir idealios šventyklos architektūrinės detalės. Kitaip negu kumraniečiai, Jėzus nemąstė karinio stebuklo sąvokomis, tikėdamasis, kad atkurtosios Izraelio giminės pergalingai grumsis su pagonių kariaunomis⁶⁹.

Ankstyvoji Bažnyčia taip pat buvo gundoma turėti greitai pasiekiamą ir žemišką eschatologinę perspektyvą, tačiau NT autoriai eschatologiją suprato kaip jau įvykusį atpirkimą bei kaip galutinį išganymo apreiškimą paruzijos metu. Taip tad krikščionybė turėjo tvirtą ir, skirtingai nuo kumraniečių, su politinėmis pervartomis nesusietą eschatologinį lūkestį, stumiantį ją tolyn į plačiuosius istorijos vandenis.

3. Jėzaus polemika su kumraniečiais. Palyginę svarbesnius Jėzaus ir Kumrano bendrijos mokymo akcentus, radome juose žymiai daugiau skirtumų negu sąlyčio taškų. Tačiau Jėzus buvo savo meto žmogus, girdėjęs apie kumraniečius, o gal su jais ir vienaip ar kitaip susidūręs. Deja, apie tai neturėdami jokių duomenų, galime tik klausti: kodėl evangelijose niekur neminimi esenai? Juk Jėzus dažnai diskutuodavo su fariziejais, sadukiejais ir Rašto aiškintojais, tačiau niekur neminimi kumraniečiai – esenai. Galbūt taip yra dėl to, kad kumraniečiai turėjo savitą požiūrį į kitaip mąstančius ir nebuvo linkę į viešas diskusijas su „sugedusiu“ pasauliu. Drįstu teigti, kad jei Jėzus būtų buvęs vienas iš jų, jie būtų siekę susigrą-

⁶⁶ Plg. Walter Grundmann, *Das Evangelium nach Matthäus*, Berlin, 1968, p. 162.

⁶⁷ Plg. G. Cornfeld, G. J. Botterweck, *op. cit.*, p. 1189.

⁶⁸ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 102–103.

⁶⁹ Plg. E. P. Sanders, *op. cit.*, p. 191–192.

žinti „sūnų palaidūną“, ieškodami viešos arba privačios polemikos su juo. Tačiau to nerandame.

Kita evangelijų tylos apie esenus priežastis galėjo būti savotiškas mandagumo faktorius, nes chronologiškai pirmoji Evangelija pagal Morkų „buvo parašyta šiek tiek prieš ar šiek tiek po 70 metų“⁷⁰. Tad turime pagrindą manyti, kad kanoninės Evangelijos buvo rašomos žinant apie Kumrano bendriją ištikusią krizę. Mandagumo faktoriumi čia galėtume įvardyti visuotinai paplitusį įsitikinimą, kad *gulinčio nemuša*: suniokotas Kumrano bendrijos centras pradėtam užrašyti Kristaus mokslui – krikščionybei jau niekuo negalėjo nei padėti, nei pakenkti.

3.1. Įspėjimas dėl mesijų tyruose. Neradę esenų pėdsakų Naujojo Testamento eilutėse, leiskimės į evangelijų skaitymą tarp eilučių ir bandykime save paklausti: ar Jėzus skelbdamas savo mokymą bei polemikoje naudojo kumraniečių idėjų sandraupą? Anonimiškumo skraistę praskleidus, iš kai kurių Jėzaus pasisakymų galime spėti, kad jis vis dėlto pateikia duoda užuominų apie esenų egzistavimą: „Atsiras netikrų mesijų ir netikrų pranašų, ir jie darys didelių ženklų bei stebuklų, bandydami suklaidinti, jei tai įmanoma, net išrinktuosius ... Tad jeigu jums sakytų: `Štai jis tyruose!`, – neikite“ (Mt 24, 24–26). Kam taikomi įspėjantys Jėzaus žodžiai apie klaidingus mesijus tyruose? Ar šiuos Jėzaus žodžius evangelistas adresuoja tyruose net dviejų mesijų laukiantiems kumraniečiams, ar dar kam nors kitam?

3.2. Meilė prieš nemeilę. Kalno pamoksle Jėzus skelbia visa apimančią meilę: „Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: *Mylėk savo artimą* ir nekėsk priešo. O aš jums sakau: mylėkite savo priešus ir melskitės už savo persekiotojus“ (Mt 5, 43). Nors Senasis Testamentas įsakė mylėti savo artimą, kurį suprato kaip tautietį, tačiau Senajame Testamente nėra įsakymo, reikalaujančio nekėsti savo priešo. Tad iš kur Jėzaus klausytojai buvo girdėję apie neapykantą priešams? Šiai Jėzaus polemikai suprasti šviesos duoda Kumranas: *Bendrijos regula* ragina mylėti visus šviesos vaikus ir įsako nekėsti visų tamsos vaikų⁷¹. *Belial* sekėjai buvo tapatinami ne vien su žydu

⁷⁰ Antanas Rubšys, Įvadas į Evangeliją pagal Matą, in: *Naujasis Testamentas*, Vilnius, 2006, p. 31.

⁷¹ Plg. 1 QS 1, 9–11.

tautos priešais, bet ir su neištikimais žydais, nepriklausančiais Kumrano likučiu. Prisijungimas prie bendrijos buvo akivaizdus įrodymas, kad esama Dievo pusėje⁷². Taip kumraniečiai skelbė partikuliarinį išganymą, netolerantišką kitaminčiams⁷³. *Karo ritinyje* kalbama netgi apie politinio bei karo lauko priešų neapykantą, kuris tuo pat metu tampa ir Dievo priešū⁷⁴. Jiems buvo negailima įtūžį ir neapykantą kurstančių posakių. Vėlyvesnė kumraniečių apokaliptinė literatūra (pvz., *Nojaus knyga*, *Naujosios Jeruzalės knyga*) rodo kiek sušvelnėjusį požiūrį į kitaip manančius, tačiau priešiškuo nepanaikina⁷⁵. Jėzaus žodžiai apie meilę priešams buvo išsakyti polemikoje su klausytojais, tarp kurių tikriausiai buvo ir esenizmo šalininkų. Maloningas Jėzaus požiūris į kitataučius bei kitaminčius atveria išganymo galimybę visiems, o ne vienai kuriai uždarai grupei.

3.3. Gelbėti žmogų ir galviją! Skelbdamas Evangeliją Jėzus sulaukdavo priekaištų už šabo nesilaikymą. Nors priekaištaudavo dažniausiai fariziejai, tačiau kai kuriose užuominose galime rasti ir kumranietišku pėdsakų. Kumrano tekstai rodo bendriją praktikavus net fariziejiskąjį ritualizmą viršijantį gyvenimo būdą. *Damasko dokumentas* skelbia, kad, jei šabo dieną galviją įkrinta į šulinį arba duobę, tai per šabą jo nevalia ištraukti⁷⁶. Nuo šios griežtos įstatymų interpretacijos nukentėdavo net ir žmogus. Kad neišniekintų šventadienio, į nelaimę patekusio žmogaus nebuvo leidžiama iškelti – jam galėjo būti tik virvė nuleista⁷⁷. Visiškai kitaip elgėsi Jėzus! Ir esenai turėjo niurzgėti prieš Jėzaus tvirtinimą, kad „Šabas padarytas žmogui, ne žmogus šabui“ (*Mk 2, 27*). Šabo dieną esenai draudė darbą, susijusį su pagalba žmogui bei su negalavimų gydymu⁷⁸. Per šabą pagydes žmogų su padžiūvusiu ranka (plg. *Mk 3, 1–6*), Jėzus tikriausiai užsitraukė ir esenų pyktį. Žvelgdamas į šabo įstatymą Jėzus pirmiausia žvelgė ne į išorinių ceremonijų svarbą, bet į vidinį

⁷² Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 99–100.

⁷³ Plg. Gerhard Kroll, *op. cit.*, p. 167.

⁷⁴ Plg. 1QM; Georg Molin, „Matthäus 5,43 und das Schrifttum von Qumran“, in: Siegfried Wagner (Hg.), *op. cit.*, p. 150.

⁷⁵ Plg. Hubert Jedin (Hg), *op. cit.*, p. 78–79.

⁷⁶ Plg. CD 11, 13–14.16.

⁷⁷ Plg. Alexander Schick, *op. cit.*, p. 42.

⁷⁸ Plg. CD 11, 16–17; 4 Q 251, 5–7; E. P. Sanders., *op. cit.*, p. 214.

nusistatymą ir meilę žmogui bei kūrinijai. Jis tiesiog atmetė kazuistinę dialektiką⁷⁹.

3.4. Eunuchinis ir celibatinis gyvenimas. Kumrano bendrija iš šono atrodė tarsi vienuolynas, nes ją sudarė glaudus kunigų, levitų ir pasauliečių grupių junginys, kuriame tačiau vyravo kunigai⁸⁰. Pati *Bendrijos regula* nemini susituokusiųjų, tačiau jos priede minimos moterys ir vaikai, kuriuos verta sušaukti ir supažindinti su Sandoros įsakymais⁸¹. *Damas-ko dokumentas* pamini ir sutuoktinius (šeima, vaikai). Taigi panašu, kad Kumrano bendrijoje viena šalia kitos gyvavo tiek *eunuchinio*, tiek šeimyninio gyvenimo formos. Šią mintį patvirtina archeologų duomenys, aptikti kasinėjant bendrijos narių kapus: vienuose jų rasti tik vyrų skeletai, o kituose – vyrų, moterų ir vaikų⁸². Kokių mastu buvo paplitęs eunuchinis gyvenimas Kumrane, nėra žinoma. Pagrįstai spėjama, kad vadovaujančių bendrijos narių būriui priklausė eunuchinį gyvenimo būdą praktikuojantys nariai, o susituokusieji gyveno artimiausiose gyvenvietėse⁸³.

Paskelbdamas celibatinio gyvenimo vertę, Jėzus užsimena apie eunuchus: „Nes yra eunuchų, kuriuos tokius padarė žmonės. Ir yra eunuchų, kurie patys save tokius padarė dėl dangaus karalystės“ (*Mt 9, 12*). Ką Jėzus turėjo mintyje, kalbėdamas apie eunuchus, kuriuos tokius padarė žmonės? Galbūt Jėzus tai taiko Kumrano bendrijos nariams, pasiryžusiems nekurti šeimos? Tai svarstydamas sąmoningai nevartoju sąvokos *celibatinis gyvenimas*, nes ši sąvoka aiškiai išreiškia dėl dangaus karalystės motyvuotą atsisakymą kurti šeimą. Kumraniečių eunuchinio gyvenimo motyvai nėra visai aiškūs. Panašu, kad juos eunuchiniam gyvenimui motyvavo eschatologiniai lūkesčiai bei bendrijos uždarumas. Svarbu, kad eunuchinis gyvenimas judaizme nebuvo visiškai nežinomas, todėl Jėzaus kvietimo į eunuchinį gyvenimą naujumą rodo ne pats faktas, bet aiškiai išreikšta jo motyvacija.

Išvados. Kumrano tekstuose esama daugialypio sąlyčio su krikščio-

⁷⁹ Plg. Карл Адам, *Иисус Христос*, Брюссель, 1991, p. 97.

⁸⁰ Plg. Antanas Rubšys, *op. cit.*, p. 96; E. P. Sanders, *op. cit.*, p. 58.

⁸¹ Plg. 1 QSa 1, 4–5.

⁸² Plg. A. Joseph Fitzmyer, *op. cit.*, p. 76–77.

⁸³ Plg. Hubert Jedin (Hg.), *op. cit.*, p. 78.

niškąja žinia, tačiau, nepaisant tam tikro artumo, esama esminių skirtumų. Ar Jėzus buvo Kumrane? – šis klausimas keliamas įvairiais lygmenimis, tačiau, nesant pakankamai faktų tai įrodyti arba paneigti, atsiveria kelias įvairioms interpretacijoms. Prieš ieškodami atsakymo į šį klausimą, pamėginkime išsiaiškinti, ką reiškia klausime pavartotas žodis *buvo*. Jį galima suprasti labai įvairiai:

- Jėzus praėjo pro tą vietovę (negalima to nei įrodyti, nei paneigti);
- Jėzus buvo trumpam aplankęs Kumrano bendriją (negalima to nei įrodyti, nei paneigti);
- Jėzus tam tikrą laiką gyveno ir mokėsi Kumrano bendrijoje (ne faktų, bet fantazijos vaisius);
- Jėzus buvo Kumrano bendrijos narys (akivaizdūs mokymo skirtumai atmeta šią hipotezę).

Palyginus Kumrano tekstus su Naujuoju Testamentu, tampa aišku, kad Jėzus niekuomet nebuvo šios bendrijos narys, o Kumrano esenų pažiūros jo ne tik kad nežavėjo, bet davė progos nors ir anonimiškai su jomis polemizuoti. Iš Evangelijos pažįstame Jėzų kaip tikrą Dievą ir tikrą žmogų ta prasme, kad jis gyveno konkrečioje sociokultūrinėje aplinkoje, kalbėjo konkrečia kalba, kurios stilius bei žodynas niekuo nesiskyrė nuo kitų jo amžininkų. Kadangi Jėzaus skelbiamuose mokymuose aptinkame sąsają su tuomete kultūra, būtų tikrai keista, jeigu jo žodžiuose niekur nebūtų randama bent „trupinėlių“ iš Kumrano bendrijos žodyno. Nors eseniškos pažiūros tiesiogiai neveikė Jėzaus gyvenimo ir veiklos⁸⁴, tačiau ir labai silpnų paralelių radimas tarp NT ir Kumrano raštijos labiau įkultūrina išganymo dramą, kurios centre – Jėzus iš Nazareto.

O kodėl kartais siekiama Jėzų „kildinti“ iš Kumrano? Ar tik ne todėl, kad būtų paneigta jo kilmė iš *Dievo*? Žvelgdamas į kokybiškai naują Jėzaus doktriną, Gerhardas Krollis nurodo esminį skirtumą tarp Jėzaus ir Kumrano: „kad ir kiek daug surastume Jėzaus ir Kumrano bendrijos narių mąstymo panašumo ir giminingumo, šioje bendrijoje nėra Jėzaus Kristaus asmens“⁸⁵. Po ilgesnio svarstymo prie šios išvados priartėja ir J. Ratzingeris (Benediktas XVI), aptardamas Evangelijoje minimų asmenų (Marijos ir Juozapo, Simeono ir Onos, Zacharijo ir Elžbietos...) dvasingumą: „jie skiriasi nuo fariziejų ir sadukiejų, taip pat, nepaisant tam tikro dvasinio artumo,

⁸⁴ Plg. E. P. Sanders, *op. cit.*, p. 58.

⁸⁵ Plg. Gerhard Kroll, *op. cit.*, p. 167.

ir nuo Kumrano bendrijos; būtent juose prasideda Naujasis Testamentas, suvokiantis savo visišką vienovę su vis grynesniu Izraelio tikėjimu“⁸⁶.

LITERATŪRA

- Baumann, H. Arnulf (Hg.), *Was jeder vom Judentum wissen muß*, Gütersloh, 1983.
- Cornfeld G., Botterweck G. J., *Die Bibel und ihre Welt*, Gladbach, 1988.
- Fitzmyer A. Joseph, *101 pytań o Qumran*, Kraków, 1997.
- Grundmann Walter, *Das Evangelium nach Matthäus*, Berlin, 1968.
- Grundmann Walter, „Die Frage nach der Gottessohnschaft des Messias im Lichte von Qumran“, in: Wagner Siegfried (Hg.), *Bibel und Qumran*, Leipzig, 1968.
- Harding G. Lankester, „Where Christ Himself May Have Studied: An Essene Monastery at Khirbet Qumran“, in: *The Illustrated London News*, 3 September 1955.
- Jedin Hubert (Hg.), *Handbuch der Kirchengeschichte*, Bd. 1: Von der Urgemeinde zur frühchristlichen Großkirche, Freiburg im Breisgau, 1985.
- Jurevičius Algirdas, *Duona ir vynos*, Vilnius, 2002.
- Kapelrud S. Arvid, „Der Bund in den Qumran-Schriften“, in: Wagner Siegfried (Hg.), *Bibel und Qumran*, Leipzig, 1968.
- Kroll Gerhard, *Jėzaus pėdomis*, Vilnius, 1997.
- Luce Pietri (Hg.), *Die Geschichte des Christentums*, Bd. 1: Die Zeit des Anfangs (bis 250), Freiburg im Breisgau, 2003.
- Molin Georg, „Matthäus 5, 43 und das Schrifttum von Qumran“, in: Wagner Siegfried (Hg.), *Bibel und Qumran*, Leipzig, 1968.
- Ratzinger Joseph (Benediktas XVI), *Jėzus iš Nazareto*, I t.: Nuo Krikšto Jordane iki Atsimainymo, Kaunas, 2007.
- Rubšys Antanas, „Įvadas į Evangeliją pagal Matą“, in: *Naujasis Testamentas*, Vilnius, 2006.
- Rubšys Antanas, *Raktas į Naująjį Testamentą*, 1 d., Vilnius, 1997.
- Sanders E. P., *Istorinis Jėzaus asmuo*, Kaunas, 1999.
- Schick Alexander, „Kumrano ritinių paslaptis“, in: *Prizmė*, 1997/4.
- Seidel Hans, „Erwägungen zur Frage des geistigen Ursprungsortes der Erweckungsbewegung von Qumran“, in: Wagner Siegfried (Hg.), *Bibel und Qumran*, Leipzig, 1968.
- Wise M. O., „Рукописи Мертвого моря“, in: Joel B. Green, Scot McKnight, *Иисус и Евангелия*, Москва, 2003.
- Адам Карл, *Иисус Христос*, Брюссель, 1991.
- Бейджент Майкл, Ли Ричард, *Свитки Мертвого моря*, Москва, 2005.

⁸⁶ Plg. Joseph Ratzinger (Benediktas XVI), *op. cit.*, p. 79.

JESUS UND QUMRANGEMEINSCHAFT: ÄHNLICHKEITEN UND UNTERSCHIEDE DER GLAUBENSHALTUNGEN*

Algirdas Jurevičius

Zusammenfassung

Aufgrund der historisch – kritischen sowie vergleichbaren Methode wird die Hypothese über eventuelle Beziehung zwischen Christus und Qumran analysiert. Obwohl werden einige ähnliche Glaubenshaltungen bemerkt, sind auch deutliche Unterschiede und Gegensätze von Qumran und christlichem Glauben festgestellt worden. Dadurch ist es unmöglich die Entstehung der christlichen Botschaft in Qumran zu sehen. Besondere Aufmerksamkeit wird der hypothetischen und anonymen Polemik zwischen Jesus und Qumran-Essener geschenkt. Abschließend wird zu der Einsicht gekommen, dass mit Jesus Christus inhaltlich und qualitativ neue Epoche in der Weltgeschichte beginnt.

* Dieser Artikel geht zurück auf einen Vortrag, der auf der internationalen wissenschaftlichen Konferenz zum Thema „60 Jahre nach der Entdeckung von Qumranfunde“ gehalten wurde.

ALGIRDAS JUREVIČIUS – kunigas, teologijos mokslų daktaras, Kaišiadorių vyskupo generalvikaras, Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijos dėstytojas. Pagrindinės tyrinėjimų kryptys: diakonato teologija, pastoracijos teologija, patristika.

Adresas: Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, Kalvarijų g. 325, Vilnius LT-08420.

El. paštas: *algirdas_jurevicius@yahoo.de*